

Yıl 2 Sayı 22 - 23

Haziran - Temmuz 1938

KONYA

HALKEVİ TARAFINDAN AYDA BİR ÇIKARILIR

MECALİSİ SEBA İMEVLÂNA HAKKINDAKİ İTİRAZA KARŞILIK

FERİDUN NAFİZ

Anadolu Selçukileri gününde Mevlevî bitikleri başlığı altında kurmağa müveffak olduğum serinin iki cildini basıp yayın alanına sunabildim. Her iki kitabın üstünden bir yıla yakın zaman geçtiği halde gazete ve mecmualar onu muhîta tanıtmak, içerisinde ileri sürülen fikirlerin aleyhinde - zira bu topraklarda hala baba Tahir usulu tenkidden kurtulamadık - Yazı yazmak, eğer yeni bir şeyler varsa onları anlatmak ihtiyacını duymadılar. Ülkemizde basılıp ortaya konulan kitapları sıralayan Maarif Vekâletinin Bibliografya adlı kataloğunda M. yedi öğüdü şu satırlarla tespit eiliyor:

Bibliografya, 1937. 11. sayfa 27.

A. Anadolu Selçukileri gününde Mevlevî Bitikleri.

Mevlânâ Hulusî, M.- Ak yürek, Ahmed Remzî.

I.- Mevlânânın yedi öğüdü.

İstanbul, Bozkurt. B. 1937, (16X23,5), 150. Ş., 4.r. Fi. 100, kş.

Bibliografya, 1937. 11. sayfa 51.

Mevlânâ, Hulusî, M.- Akyürek, Ahmed Remzî.

I. - Mevlânânın yedi öğüdü. Metinli.- İstanbul, Bozkurt B. 1937. (16,5X24) 154+133 .S. Fi 300 kş.

Şimdi bu satırlardaki yanlışlığı inceliyelim: I. kısımdaki gibi eser 150 .S. değil belki şöyledir: $6+8+XVI+108+154 = 292$

Metinli hakkındaki malûmat da yanlıştır. O dahi:

$6+8+XVI+108+154 + 122 + (6) = 420$ sayfa tutar.

Metinden kasdı nedir, arabcamı, farscamı, Çincemi... belli değil.

Hükümetin Masraf ederek çıkardığı bu kitap eğer millî neşriyatı irfan alemine tanıtacak ise vay halimize.

Serimizin 2. cisi olan mektubatı Mevlânâyı ise Bibliografya kat'iyen sayfalarına almıyor. Halbuki Bibliografyanın sonunda yurdda çı an Alman, Fransız, İngiliz, İtalyan dillerindeki kitaplar için hususi bir fasıl var.

Biz bugün Sa'd abad pak-tıyla resmen şarklı 3 İslam devletiyle siyaseten bağlanmışız. Bibliografyanın sonuna Arap, Fürs, Efgan dilleri ile memleketimizde çıkan kitapları sıralamak gerekmezmi, bu işle uğraşan yerlerin dikkat ve basiretini çekeriz.

İlimizde çıkan kitapları yazacak nebir teşekkül var, nede bir katalog. Babi âli kitabcıları yalnız kendi basdırdıklarını onlarda yüz ağartıcı bir şekilde tertib ve tanzim edilmiş değilya - arasıra fihrist şeklinde neşrederler.

Şimdi geliniz birde Avrupa âlemine bakalım, onlar bizim iki kitabı nasıl karşılamışlar, nasıl tesbit etmişler. Mâlumdür ki Şani zadenin resimli teşrih kitabı H. 1235 = M. 1820 tarihinde basılınca bir nushası büyük Napoleon Bonaparteye takdim edilmişti. Luğat sahibi meşhur müsteşrik Bianchinin alâkasıyla ve İmperatorun em-

riyle şarkta Türkiye, Mısır, Hind ve İranda basılan doğu kitapları toplanmağa başlandı. Fransave Nemse (Müteveffa Avusturya) sefirleri İslâm illerinde çıkan kitablardan birer nusha satın alarak devletleri kütüphanelerine yolladılar. Biz o sayede vatanımızda basılan kitapları şimdi kendi kütüphanelerimizde bulamaz onlarda mevcut olduğunu görür ve yüzümüz hicabdan kıpkırmızı olur.

İşte onların bu mesihane immeti sayesinde bizim iki eser de cihana ilân edildi. Benim bunları yazdırttığımı sanmayınız. Onların Doğuda adamları var: "Mevlânanın yedi öğüdü. Les sept conseils de Djelaleddini Rumi.

Kastamuni Saylavı Veled çelebi İzbudakın mektubunu, Nafiz Uzlukun mukaddime ve Mevlânanın yaşayışını bildiren Biografiyi M. Hulusının Türkçe tercemesini havidir. Düzelten Ahmed Remzi Ak yürek. M. F. Nafiz Uzluk yönünden bastırıldı. (new scrip), in Turkish. 88, Sd. 18/luzak (3), London, Cürrent Literature, April 1938. „

Şimdi İngiltereden Almanya-ya geçelim. Leipziğ deki doğu kitabcısı meşhur Otto Harraso-

Witz firmasının her 3 ayda bir neşrettiği Literae Orientales unvanlı mecmuanın Heft 72., Oktober 1937 nushası:

"9341. galal ud - Din Rumi. Mevlânânın mektupları Briefeğ; s. Hrsg. V. M. F. Nafiz Uzluk. Textberichtigung V. A. R. Ak yürek. İstanbul 1356 (1937) 8'.- Anadolu Selçukileri gününde Mevlevi Bitikleri, 2. 7,50 RM.

Sammlung von 144 Briefen gelâlud-din Rumi, sehr Wichtig für die Lebensgeschichte des Dichters und für die Kenntnis seiner Zeit.,

Aynı mecmuanın Heft 73, Januar 1938 nushası.

"9783. galalüd - din Rumi. Mevlânânın Yedi öğüdü. Sieben Predigten des ğ. Be arb. V. A. R. Ak yürek. Hrsg. V. M. F. Nafiz Uzluk. Mit Einführung inğ; s. Werke v. V. Ç. İzbudak, vort Lebensbeschreibung v. Nafiz Uzluk. Übers.v.M. Hulusi, İstanbul 1927. 151+125+108+6 pages. mit I Abb. 8'. — Anadolu Seiçukileri gününde Mevlevi bitikleri I. 14. RM.

* *

Konya dergisininin 16/17 ci sayısında Mecalisi seba'i Mevlana başlıklı bir yazı okuyoruz. Konya egreti adını takınan H.F. Turgal dir. Kitab adlarını toplıyan

Bibliografya nasıl bir metod tutmuşsa egreti adlıda o yolun yolcusudur. Kitabcı ve kütüphaneci el ele vererek bizim kitabları dünyaya ve Konyaya böyle ilân ve ifham edeceklerse Bravo demeli.

Mecalis kaç sayfadır, içerisinde ne kadar resim vardır, bu resimlerin hususiyetleri mündericattı nelerdir... Bu önemli meseleler kasken yazılmıyor. Kollektionun tesis ve neşrinden mütehassis imiş. İsterse mütessir olsun, biz tutduğumuz çığırda yürürken şunun bunun teessürüne, infialine yahud sevincine ehemmiyet vermiyoruzki. Emrini vicdanından, azim ve üamidini imanından alanlardanız. Vicdanla imanın birleşmesinden doğan heyecan bize kollektionumuzun 3 cü büyük büyük cildini hazırlatıyor. Onu bu yıl ilim cihanına armagan edeceğiz. Muteriz evelâ mütercim in ön sözündeki fikre itiraz, lâkin ilmi hiç bir delil göstere meden sütunlar dolduruyor. Biz mecalisi Almanyanın Hamburg şehrinde iken Üsküdar yazmasından kopya ettirmiştik. Onunla-yurda dönünce-meşgul olduk. Mevlevi kitabları yalnız başına değil belki bir kül halinide mutala edilmelidir, Sultanul ulemanın Maarifinden başlayıp Seyyid Burhaneddinin Makalatı, Şemse izafe

mafihini, Mecalisini eline kalem kâğıt alarak ve bizler gibi yazı boza düşünme taşına yazmamış, dikte dediğimiz tarzda yani söylemiş etrafında toplanan dostları, müridleri yazmışlardır. Divanı kebirin kâtipleri müteaddid isede Mesnevi yalnız Çelebi Husameddin hazretirindir. Muhakkak ki Mecaliste böyle dikte olarak meydana gelmiştir. Nazaret eden Sultan Veled dir. Muteriz, mukaddimede ileri sürdüğümüz bu fikirlerin esasına hiç temas bile edemiyor.

Eflâki Menakihından alınan Sultan ululemanın farsca cümlesinde Tariki sözünün karanlık manasına geldiği açık değilmi, biz büyük znhul ile onu katın diye yazmışız.. Mecalisin garib bir tecellisi oldu, Bozkurt matbasının pençesine düşdük, felâket buradan başlar; ben o sırada Trakyada idim, vazifem icabı seyyardım, bir yerde durmadan dolaşıyordum. Provalar kazadan kazaya, hatta Enez gibi nahiyelere o camurunu mandaların bile sökemediği yerlere havale olunuyordu. Gündüzleri muvakkaten Laboratuvar yaptığım yerde çalışıyor ancak geceleri tashihlerle uğraşabiliyordum. 1935 de taba başlanan eser Eylül 1937 de ancak neşir sahası-

na konuldu; Mart 1938 de tamamen tesellüm edebildik. Topu 4,5 lira olan kâğıt bu arada 11 liraya kadar fırladı, hulâsa öyle sıkıntı çekdik ki şanzadenin Tarihinde tasvir ederek müsebbiblerine lanet okuttuğu ser bizim başada geldi. Mecalisin nurlu karileri yarasa gözlü ışıktan kaçır kimseler değildir, hususıyla Farsca metin gayet doğru yazılmıştır, hasbelbeser vukua gelen hatayı tashih ederler ve manasını anlarlar.

Sultan ülemanın anasının adı Melekei cehan Emetullah dır. Fakirin yengelerimden birisinin adı Emettir, Konyada ve havalisinde Emetullah adı pek çokdur. Fahreddini Razinin Positif ilimlerdeki kudretini belirtmek için İbni Ebi Usaybiadan koyduğum satırlar akli selim sahiplerine mücmel fikir verir. Sultanul ülema ile F. Razi meşrebce ayrıdır, hatta mevlana mesnevide C.V.3144. (Nicholson Tab'ı) dahi bu meseleye işaretle eger akıl bu sahada rehberlik etseydi fahri razi dinin Razdanı olurdu. diyor.

Muteriz Şeyh Şihabüddini sühreverdi sözüne de itirazla diyorki: Meşhur sühreverdi denince bir çok zaman Konyada Selçukilerin misafiri olmuş olan

maktul şehabettini sühre verdi zannını veriyor.,,

İslam âlimlerinin hal tercemesini bilenlerce malûmdurki Bağdad da bulunan Ş.Ş. Sühre verdi. Sühreverd de 539 yılında doğmuş, abbasilerin hizmetinde bulunmuş. Sefaretle mühim işler görmüş ve Daresselamda 632 yılında ölmüştür. Maktul veya Şehi İşrak diye ün alan diğeri ise yine Sühreverd de 549da dün yaya gelmiş ilim öğrenmiş Konyada dahi bulunmuş sonra halebe gitmiştir Şafii mezhebinde olan genç âlim felsefi fikirlerinden dolayı katline fetva verilmiş Meliki Zahir tarafından önce habs edilmiş ve Melikin babası Sultan Salahuddin bin Yusufun fermanıya boğdurulmuştur. Sene 587.

Şu malûmattan sonra şimdi itirazın ne kadar vahi ve hele tarih bakımından gülünç olduğunu tedkik edelim. S. Ülema Bağdad da 610 veya 614 de gelmiştir. İmdi mahtul şehabeddin bu tarihten takriben 30 yıl önce fani dünyadan göç etmiştir kemikleri çürümüş adı ancak ilim sahibelerince hatırlanacak bir zati "yani Maktul Şehabeddin deyil," diye yazmağı tafrafuruşluk ad edtim. Bu derece tarih bilgisi kıt kişilerin Mecalis okuyucuları arasında bulunacağına ihtimal vermedim.

(Karşılama töreni Konyada değil Badad da yapılmışdı, yazımız sarıdır.).

Kutbeddini şirazi bahsinde Fününü şetta denilen mütenevvi, ilimlerde diye yazmışım, 5 hatta 7,8 defa tashihlerimize rağmen mürettib adındaki tanrının biz tali'siz kullarına musallat ettiği adamlar o kelimeyi yutmuşlar şimdi mikroskoplara yalnız zühul arayıcılarla bizi uğraştırmağa mecbur etmişlerdir. Şettanın muhtelif, mütenevvi, anlamına geldiğini bilirim.

Muteriz Emir Kemaleddini mahfil sözünede itirazla bunun doğrusu emri mahfil Kemaleddin olacak diyor. Bu itirazda yersizdir. Zira etlâkide bu fakirin yazdığı şekilde tahrir edilmiş pek çok şahıs isimleri vardır.

Örnekleri Cl. Huart T. I., P. 316. Hikâye 275 e tevafuk eden Hizmeti Ef atunu zaman Hoca Ekmelüddin Tabib ..., başka yerde mevlânâ ihtiyarüddini İmam başka yerde "Şeyh Mahmudu Neccar ... Hatta Osmanlı etibası dahi hekim adlarını şöyle yazarlardı: Bu erhave tabip derki nicelere bu deva ila ilaç etdim, marazlarından kurtuldular. (Şani zadenin yazma müfredatı eczası.).

Emir Kemaleddinin diğer bir lakabıda muarrif idi. Eflâki.

16 cı sahifedeki Tekeşin oğlu Muhammedin adı esasen kutbeddin iken cümlesine itiraz eylemiş. Sahife altında işaret ettiğim gibi ben o kısımları Dr. phil. Halil Edhem'in Düveli İslâmiyesinden aynen aldım. Yanlış ise ki o eserde Âli bin Kemal bey merhum gibi bir fazlında himmeti vardır, tasbihi bana değil Üstad Halil beye düşer.

Emineddin Mikâil., Has Naib Mevlânânın biografisini yazarken bu günü düşündüm, gençlere o büyük zati kısada olsa tanıtmaya çalıştım. O cihetden terkipleri manaya halel vermeyecek şekilde değiştirdim. Naibi has yerine Has naibi dedim. Nişancı olup Yarlığ yazsa idim Hakan divanına yaraşır sözlerle bezemeğe savaşırdım. Emineddin bczulamazmış, bunada yukarıki sözlerim karşılıktır. Kaldıki Emin dahi demeyerek E. harfiyle göstermek caizdir. Eflâki Şemis bahsinde Ş. ve M. diye Mevlânâ ve Şemsi işaret ediyor. Şemsin Makalatında Ş. goft diye yazıyorlar. Bunlar muterizin itirazında ki niyyetini açıkca ortaya koyan tanıklardır, yazıkki beni ve hele saygı

değer Konya dergisi okuyancılarını beyhude işgal ediyor. (Konyalı meşhur Tabip Ebubekir İbnezzeki nin mahlası Sadr idi. Sadreddini bozmuşlar öylemi??.).

Mikâilin kabri dolayısıyla mu'teriz listesine bir dane daha diye ilâveyi ihmal etmiyor. Ona derginin 16,17 sinde karşılık verdim, hafızası yerinde kariler unutmamışlardır.

Yağı basan oğlu Konyalı Salahüddini Zerkup hazretinin Sipehsalardaki kaydını yazarken tercemesini koymadım. Sipehsalar Türk diline A. Midhat Baha ri ve A. Avni yönünden terceme ve bastırılmıştır. Derya, Kâmil, Keşti sözlerinde cinas buldum. Cinas her yerde doğuda, batıda hala geçer bir tarzıdır. Mevlânâ ve tilki postu satan Türk köylüsü. Biografide anlattığım gibi bundan 10 - 11 yıl önce Ankarada; Mevlânâyı acem, Neyi acem, Mevleviliği acem yapan birisine yurdumuzun en büyük başı cevap verilmesini Veled çelebi hazretlerine emr ve işaret buyurmuşdu. Hakimiyeti milliye (Ulus) gazetesinde bir seri makale o kişiye karşılıktır.

Biz Ankaradaki kimseye mukaddimemizde cevap verirken Neyin acemlikle alakası olma-

diğini anlatmak için Berlindeki Etnografya müzesinde şimdi saklı duran Uygur Türklerine aîd bir Ney üfleyen divar resmini getirip derc ettik. Bu bize 40 liraya mal oldu, tabii yanlış düzeltmek kolay olmaz. O yazımızın altına konyalı muharririn iddiasının çürüklüğünü anlatmak için tilki postu hakkındaki hikâyenin sipehsalar, Eflâki, Cl. Huart'in tercemesi Fransızca ve Türkçesini alt alta sıraladık Bay Hasan Fehmi hocanın eski medrese damarı galeyana gelmiş bizim meşru ve tabii hakkımız safderunlukla ittihama kalkışmış Tenkidine yapılan su'u kasda bizde ihanet diyoruz.

Sadreddini kunevinin terceme halini Şerkis efendinin Mucam ulmatbuat ulrabiya adlı büyük kamusundan almışdım. Fükük yerine Fusus yazan odur, ben tercemesinde o kısmı yazmamışdım bilemüterizin gözüne kaplıyan perde o hakikatı görmeğe mani olmuş.

Keygatunun Sultan Veledi ziyareti münasebetile müşarunileyhin söylediği ve divanın Rubaiyat kısmında dahi yazılı bulun dörtlüsünde Vindem ki hemizeni bi ferman tü nisit mısraının tercemesinde mefhumu düşündüm. 50 cenkci ile Konya sahrasına gelcn Konyayı yakıp

yıkmağa kast eden ceberut ve belki halefi Nemrud olan kumandana senin hükmün şimdi cari isede senin hükmünle değildir,, şeklinde yazdım.

Müteriz darılmamızı yazıyor, biz seciye ve ilimlerine kıymet verdiklerimizin tenkid ve takdirlerine ehemmiyet veririz.

Geçen sene Cumhuriyet gazetesinde makaleler yazan Reşad Ekrem koço, sahaiful ahbar diye Sulan Ahmed III. vaktında dilimize çevrilen müneccim başı Ahmed dedenin Camiüddüvel adlı tarihi hakkında bir bendi vardı. H. F. Turgal Münecim başı tarihinin bir faslını Türkçeye terceme ederken sahaifül ahbar tercemesi hakkında Reşad Ekrem koçu nun bulduğu tarihî bir hakikatı kasdan ihmal ve istisgar etmiş. Genç muharrir pek yerinde olarak şerefli hakkının kendisine iadesini istiyordu. H. F. Turgalın ertesi günkü Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazısı bir bardak suda fırtana koparıyordu, üst perdeden çalışıyor, yüksek sesle konuşuyordu. Üstad Halil Edhem'in bu mesele için Reşad beye yolladığı hususi mektuba dayanan sert, vakur cevabı fırtanayı südlümana kalbetmişdi, şimdi hitap ettiğim simanın manevi şahsiyetini ben işte o andanberi tanımakdayım.